

Satversmes tiesa

Kopsavilkums

Lieta Nr. 2023-04-0106

03.01.2025.

Satversmes tiesa 2024. gada 15. februārī pasludināja spriedumu lietā Nr. 2023-04-0106 “Par Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkta un 2022. gada 22. septembra likuma “Grozījumi Imigrācijas likumā” 5. panta, ciktāl ar to izslēgts Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkts, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam un 96. pantam, kā arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 4. protokola 4. pantam”.

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas noteic brīdi, līdz kuram ir spēkā pastāvīgās uzturēšanās atļaujas, kuras atvieglotā kārtībā izsniegtas tiem Krievijas Federācijas pilsoņiem, kuri iepriekš bijuši Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi.

Lieta tika ierosināta pēc konstitucionālajām sūdzībām. Tajās norādīts, ka pieteikumu iesniedzējiem izsniegtās pastāvīgās uzturēšanās atļaujas atbilstoši apstrīdētajai normai ir derīgas līdz 2023. gada 1. septembrim. Lai atkārtoti saņemtu pastāvīgās uzturēšanās atļauju, viņiem jāiesniedz apliecinājums par valsts valodas apguvi. Šāds tiesiskais regulējums neatbilstot tiesiskās palāvbības aizsardzības principam, tiesiskās vienlīdzības principam, tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību, kā arī kolektīvās izraidīšanas aizliegumam.

Pirmkārt, Satversmes tiesa izbeidza tiesvedību daļā par 2022. gada 22. septembra likuma “Grozījumi Imigrācijas likumā” 5. pantu, ciktāl ar to izslēgts Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkts. Tiesa norādīja, ka pieteikumu iesniedzēji ir Krievijas Federācijas pilsoņi, kuriem izsniegta pastāvīgās uzturēšanās atļauja, pamatojoties uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punktu. Šī tiesību norma paredzēja atvieglotu pastāvīgās uzturēšanās atļaujas iegūšanas kārtību tiem ārzemniekiem, kuri pirms citas valsts pilsonības iegūšanas ir bijuši Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi (piemēram, uz šīm personām neattiecas prasība par valsts valodas apguvi). Tomēr minētās tiesību normas izslēgšana no Imigrācijas likuma neietekmē tās personas, kuras jau ir ieguvušas pastāvīgās uzturēšanās atļauju uz šā tiesiskā pamata. Tas, ka pieteikumu

iesniedzējiem izsniegtā pastāvīgās uzturēšanās atļauja zaudē spēku, izriet no Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkta.

Otrkārt, Satversmes tiesa atzina, ka likumdevējs, ieviešot izmaiņas imigrācijas jomā, ir ņēmis vērā ģeopolitisko kontekstu un riskus, ko var radīt par terorismu atbalstošu valsti atzītās Krievijas Federācijas pilsoņi. Apstrīdētā norma nodrošina to, ka Krievijas Federācijas pilsoņi var uzturēties Latvijas teritorijā tikai tādā gadījumā, ja tie neapdraud valsts drošību. Proti, lai atkārtoti iegūtu uzturēšanās atļauju, katra persona tiek individuāli pārbaudīta no jauna. Savukārt prasība nokārtot valsts valodas prasmes pārbaudi ir vērsta arī uz to, lai aizsargātu Latvijas iedzīvotāju tiesības lietot valsts valodu. Apstrīdētā norma nodrošina, ka personas, kas arī turpmāk vēlas pastāvīgi uzturēties Latvijā, zina latviešu valodu vismaz tādā līmenī, lai spētu publiskā un privātā saziņā komunicēt par vienkāršiem jautājumiem. Turklāt valsts valodas zināšanas vismaz pamata līmenī kopumā var atvieglot personai iespēju iegūt informāciju valsts valodā.

Treškārt, Satversmes tiesa piekrita, ka valodas apguves procesu ietekmē dažādi faktori, arī personas vecums, iepriekšējā valodu apguves pieredze, mācīšanās prasmes, motivācija un citi apstākļi. Tomēr jāņem vērā, ka pieteikumu iesniedzēji un personas, uz kurām apstrīdētā norma attiecas, ir bijušie Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi un Latvijā valsts valoda ir latviešu valoda. Līdz ar to likumdevēja paredzētā iespēja valsts valodas prasmes pārbaudi kārtot vairākas reizes, kā arī termiņš, kas noteikts valsts valodas prasmes pārbaudes nokārtošanai A2 pakāpē, kura neprasa neko vairāk kā vienkāršotu saziņu par ikdienišķiem jautājumiem, ir samērīgs.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka attiecībā uz personu, kura nav kārtojusi valsts valodas prasmes pārbaudi un nav pieteikusies citas uzturēšanās atļaujas saņemšanai, var tikt izdots izbraukšanas rīkojums vai lēmums par piespiedu izraidīšanu. Tomēr jāņem vērā: tas, ka persona neko nedara savā labā, bet samierinās ar tiesību normās paredzētajām sekām, liecina par to, ka šī persona nav sevišķi ieinteresēta savu pamattiesību aizsargāšanā. Ja personai ir svarīga savas privātās dzīves aizsardzība un tā vēlas saglabāt valstī izveidojušās sociālās saiknes, bet pat nemēģina kārtot valsts valodas prasmes pārbaudi, tad šai personai izsniegtās pastāvīgās uzturēšanās atļaujas anulēšanu un iespējamo šīs personas izraidīšanu nevar uzskatīt par nesamērīgu.

Piektkārt, Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētā norma dod personai reālu iespēju iegūt jaunu tiesisko pamatu arī turpmāk uzturēties Latvijas teritorijā. Tāpat ir nodrošināta saudzējoša pāreja uz jauno regulējumu un ievērots tiesiskās

paļāvības aizsardzības princips. Likumdevējs ir paredzējis motivētai personai pietiekamu laiku valsts valodas prasmes pārbaudes nokārtošanai.

Visbeidzot Satversmes tiesa noraidīja pieteikumu iesniedzēju argumentus par tiesiskās vienlīdzības principa pārkāpumiem. Tiesa citstarp uzsvēra, ka Krievijas Federācijas pilsoņi neatrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos ar visiem citiem ārzemniekiem, kas ieguvuši pastāvīgās uzturēšanās atļauju uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata. Proti, citu ārzemnieku pilsonības valstis neatrodas Latvijai kaimiņos, nav uzsākušas karadarbību savās kaimiņvalstīs un vēsturiski nav apdraudējušas Latvijas valsts drošību. Tāpat tiesa noraidīja arī argumentu par to, ka nav ticis ievērots ārzemnieku kolektīvās izraidīšanas aizliegums. Tas, ka attiecībā uz vairākiem ārzemniekiem ir pieņemti līdzīgi lēmumi, pats par sevi neļauj secināt, ka būtu notikusi kolektīvā izraidīšana, ja katrai attiecīgajai personai ir bijusi iespēja individuāli iesniegt kompetentajām iestādēm argumentus pret tās izraidīšanu. Apstrīdētā norma kopsakarā ar citām Imigrācijas likuma normām liek ņemt vērā personas individuālos apstākļus, kā arī padara iespējamo izraidīšanu no Latvijas atkarīgu no pašas personas rīcības.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa atzina Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punktu (redakcijā, kas ir spēkā no 2023. gada 20. aprīļa) par atbilstošu Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam un 96. pantam, kā arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 4. protokola 4. pantam.

Satversmes tiesas tiesnesis Jānis Neimanis pievienoja spriedumam atsevišķās domas. Tajās norādīts, ka likumdevējs, pārskatot pastāvīgās uzturēšanās tiesības, ir paredzējis nepamatotu atšķirīgu attieksmi pret dažādām Krievijas Federācijas pilsoņu grupām un citiem ārzemniekiem.